

Ηθική και ανηθικότητα του πολέμου

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η ΗΘΙΚΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Στη μοντέρνα εποχή είναι εξαιρετικά δύσκολο να κινητοποιηθεί ο πληθυσμός και να πάει να πολεμήσει, γεγονός που θεωρείται ηθικά αποδεκτό αλλά παράλληλα θεωρείται ως μια μορφή οπισθοδρόμησης.

Η εποχή του Διαφωτισμού θεωρείται ως ένα παράδειγμα προόδου στην οικονομία, την επιστήμη και τον πολιτισμό παρότι είχε εσωτερική ποικιλία από φιλελεύθερους, συντηρητικούς και ριζοσπάστες. Ακόμη ο Διαφωτισμός ευνόησε τη δημιουργία κινημάτων και την ενίσχυση ομάδων με σκοπό την πρόοδο και την αλλαγή της καθεστηκυίας τάξης.

Πηγή: www.npr.org/

Η Ναπολεόντεια εποχή είχε κουράσει τις χώρες της Δύσης να πολεμούν η μια με την άλλη και η νεωτερικότητα του 1815 θα έφερνε ισορροπία μεταξύ των εθνών-κρατών καθώς και ανάπτυξη σε οικονομικό και επιστημονικό επίπεδο. Με αυτόν τον τρόπο η Ευρώπη είχε απαλλαχθεί από πολέμους σε κράτη-έθνη σχεδόν για 100 χρόνια χωρίς την απουσία εξαιρέσεων όπως αυτή του Αυστρο-πρωσικού, του Κριμαϊκού (1853-1856) και του Φραγκο-πρωσικού πολέμου (1870). Η ανάπτυξη παρόλα αυτά παραμερίστηκε με αφορμή τη δολοφονία του Φραγκίσκου Φερδινάνδου, αρχιδούκα και διάδοχο της Αυστροουγγρικής Αυτοκρατορίας οπότε και ξέσπασε ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος (1914).

Μετά το 1918 η Δύση είχε πλέον λυγίσει από τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο και το 1919 σχηματίστηκε ο οργανισμός της Κοινωνίας των Εθνών (Συνθήκη των Βερσαλλιών), γράφτηκαν αντιπολεμικά μυθιστορήματα και αντιπολεμικές ταινίες. Παρόλα αυτά οι μαζικοί πόλεμοι επανεμφανίστηκαν μεταξύ των εθνών με αποκορύφωμα τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Ακολούθησαν λιγότερα από δέκα χρόνια ευημερίας όταν το 1945 οι στρατιωτικές δυνάμεις των Η.Π.Α. ενεπλάκησαν στην Ασία, την Κίνα, την Ινδοκίνα και το Βιετνάμ.

Στα τέλη της δεκαετίας του '80 όλα έδειχναν φαινομενικά μία ειρηνική ατμόσφαιρα στη Σοβιετική Αυτοκρατορία καθώς και την Αμερική που δεν κράτησε για πολύ αφού ξέσπασαν αναταραχές μεταξύ της πρώην Γιουγκοσλαβίας και του Ισλαμικού φονταμενταλισμού που τροφοδότησε κατάρρευση της ειρήνης στο

Ισραήλ και την Παλαιστίνη. Οι στρατιωτικές δυνάμεις των Η.Π.Α. είχαν παρενέβη στον πόλεμο του Κόσοβο (1999) φαινομενικά για να σταματήσουν τον «εθνικό καθαρισμό» από τη μουσουλμανική μειονότητα της Σερβίας. Ο συγγραφέας ωστόσο βρίσκει ειρωνική την εμπλοκή των Η.Π.Α. στην παρατεταμένη σύγκρουση της Μέσης Ανατολής, κυρίως μεταξύ Ιράκ και Αφγανιστάν.

Παρεμβάλλεται ένα εύλογο ρητορικό ερώτημα του συγγραφέα ο οποίος αναρωτιέται πως οι Η.Π.Α., ένα κράτος που διακρίνεται από πολυεπίπεδη ανάπτυξη και αυτοχαρακτηρίζεται ως κράτος ειρηνικό και δημοκρατικό, βρίσκονται σε τέτοια ετοιμότητα για συμμετοχή σε πόλεμο.

Ο συγγραφέας καταδεικνύει το γεγονός της προετοιμασίας της αποδοχής του πολέμου ως ιδέας που αναπτύσσεται υποσυνείδητα στους ανηλίκους μέσω των ηλεκτρονικών παιχνιδιών (π.χ. Nintendo). Οι ανήλικοι συνηθίζουν στην ιδέα του πολέμου και τις στρατηγικές του με πρότυπο τις Η.Π.Α. Η εκμάθηση του μαθήματος της Ιστορίας διαμορφώνει στα παιδιά την ιστορική συνείδηση και τους μαθαίνει λέξεις-κλειδιά. Τα μνημεία έχουν κι αυτά τη θέση τους στη διαμόρφωση της εθνικής συνείδησης αφού θυμίζουν τα ονόματα, τις μάχες και τα επώνυμα ή ανώνυμα θύματα του πολέμου. Κάθε τόπος έχει τα πρόσωπα που τιμά. Ενδεικτικά αναφέρονται: ο Ναπολέον στο Παρίσι (αψίδα του Θριάμβου), οι νίκες των Νίλσον και Ουάσιγκτον στο Λονδίνο (Trafalgar square, Waterloo station) και τον γιαπωνέζο Yasukuni Shrine που έπεσε πολεμώντας υπέρ του αυτοκράτορα. Ακόμη πολιτισμικές επιρροές συντελούν στην υποσυνείδητη αποδοχή του πολέμου όπως είναι: ο εθνικός ύμνος, ο προσκοπισμός, τα αθλητικά στάδια.

Ο Emile Durkheim στην έρευνά του *Στοιχειώδεις μορφές της θρησκευτικής ζωής* έκανε λόγο για την έννοια της «θυσίας» ως το τίμημα του πολέμου που προκύπτει από την ανθρώπινη ηθική. Η έννοια της θυσίας μπορεί να είναι συλλογική και να διακρίνεται είτε σε στενό κύκλο που έχει να κάνει με το οικογενειακό περιβάλλον αυτού που σκοτώθηκε είτε σε έναν ευρύτερο κύκλο που αφορά το έθνος. Ο πόλεμος νοηματοδοτείται όταν για το ανώτερο καλό υπερσχύει η ηθική και παραμερίζεται η ατομικότητα του ανθρώπου.

Ο Parsons και δύο συνεργάτες του έχουν έρθει πιο κοντά στην κοινωνιολογική ανάλυση στο θέμα του δώρου της ζωής (*the giving of life*). Το δοκίμιό τους δεν ασχολείται με το θάνατο ως αποτέλεσμα της στρατιωτικής μάχης αλλά ως «αντίδωρο» (*gift-giving*) ιδιαίτερα σε περιπτώσεις μεταμόσχευσης οργάνων.

Η δικαιολόγηση του πολέμου πάνω σε χωρία της Π.Δ. δεν υφίσταται στη μοντέρνα κοινωνία. Αυτό που διατηρήθηκε είναι οι λεγόμενες συζητήσεις για δίκαιο πόλεμο στην προαναγεννησιακή Ευρώπη. Γι' αυτό το λόγο οι επίσκοποι της Καθολικής Εκκλησίας σύναψαν Επιστολή για τον πόλεμο και την ειρήνη (*Pastoral Letter on War and Peace*

) η οποία εμπεριέχει επτά περιπτώσεις για δίκαιο πόλεμο. Ο πόλεμος ως υποχρέωση απέναντι στην πατρίδα ώστε να επικρατήσει το δίκαιο είναι τελικά η θέση του ίδιου του συγγραφέα.

Η ΑΝΗΘΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Την πρώτη άγραφη εντολή του πολέμου «ου σκοτώσεις!» δεν την συνερίζονται οι πολιτισμένοι κοσμοπολίτες κατά τον συγγραφέα. Οι παραστρατιωτικές δυνάμεις έχουν αυξηθεί, το ίδιο και τα οπλικά συστήματα. Η εντολή λειτουργεί ως βασική ηθική αρχή της κοινωνικής αλληλεπίδρασης: να μη σκοτώσεις (ή δολοφονήσεις) τον άλλο. Αυτή η ηθική αρχή εσωτερικεύεται στην κύρια διαδικασία κοινωνικοποίησης και θεσμοθετείται από τον ποινικό κώδικα, με ποικίλους βαθμούς κυρώσεων που επιβάλλονται για τυχόν παραβίαση του. Η εμπόλεμη κατάσταση, αφού δηλωθεί, τείνει να αλλάξει ή να απλουστευθεί το πλέγμα των κοινωνικών σχέσεων, διαιρώντας τον πληθυσμό σε μια απότομη πολικότητα του «εμείς» και «αυτοί».

Η μοντέρνα περίοδος του πολέμου μπορεί να θεωρηθεί ότι ξεκίνησε 200 χρόνια πριν με τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη ο οποίος κατέλυσε τη νεοσύστατη Δημοκρατία που είχε προκύψει μετά τη Γαλλική Επανάσταση, συνδυάζοντας την επαναστατική ιδεολογία με τη στρατιωτική ισχύ. Παρότι ο Γαλλο-Αγγλικός πόλεμος διήρκεσε 100 χρόνια, η Ναπολεόντεια εποχή αναγνωρίζεται για την ολοκληρωτική εκμηδένιση του εχθρού. Στη διάρκεια των επόμενων 200 ετών έως τη σύγχρονη εποχή στόχος των εμπλεκόμενων σε πόλεμο χωρών είναι να έχουν μια διαρκή τεχνολογική υπεροχή προκειμένου να εξασφαλίσουν την εξουδετέρωση του εχθρού.

Ο Νίτσε είχε προφητεύσει μία «επαναξιολόγηση των αξιών» οι οποίες θα έρχονταν με το τέλος του ευρωπαϊκού πολιτισμού και τις αστικές αξίες που απορρέουν από μια ηθική του σκλάβου (*slave morality*). Στον 20ό αιώνα επαναξιολογείται ο πόλεμος παρόλο που υπάρχει δυσκολία αποδοχής από την παραδοσιακή Ιουδαίο-χριστιανική ηθική. Οι θέσεις είναι αντικρουόμενες.

Οι θάνατοι σε μεγάλο βαθμό προέρχονται από τους πολέμους μεταξύ των κρατών κατά τον 20ό αιώνα χωρίς όμως αυτό να σημαίνει πως για τη μαζική θανάτωση των ανθρώπων ευθύνονται μόνο αυτοί. Οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι ήταν αίτιοι για το θάνατο πάνω από 80 εκατομμυρίων ανθρώπων, στρατιωτικών και πολιτικών. Εκτός από τους πολέμους που στάθηκαν αίτια θανάτωσης τόσων ανθρώπων, ευθύνεται επίσης και η εγχώρια «εθνοκάθαρση» (σφαγές Αρμενίων, οι Εβραίοι στη ναζιστική Γερμανία, οι Βόσνιοι και η γενοκτονία της φυλής των Τούτσι από τη φυλή των Χούτου στη Ρουάντα). Αυτό που προτείνει σε αυτό το σημείο ο συγγραφέας είναι η απευαισθητοποίηση της θρησκευτικής ηθικής των νεοσύλλεκτων στρατιωτών. Η ηθική του πολέμου προπάντων απαιτεί πληθυσμούς

που διέπονται από το δημοκρατικό πολίτευμα. Ενδεικτικά αναφέρονται οι Η.Π.Α., η Μ. Βρετανία, η Γαλλία, το Ισραήλ και η Ινδία ως παραδείγματα δημοκρατικών χωρών.

[Συνεχίζεται]